

IVU 1084/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2018 r.

Sąd Okręgowy w Toruniu - IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSR del. Andrzej Kurzych

Protokolant stażysta Bernadeta Rybicka

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2018 r. w Toruniu

sprawy **B. P.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o wysokość świadczenia

na skutek odwołania od decyzji z dnia 28 czerwca 2017 r., nr (...)

I. zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. do przeliczenia od dnia 1 czerwca 2017 roku emerytury B. P. poprzez uwzględnienie okresu zatrudnienia w Technicznej Obsłudze Samochodów w G. od dnia 4 grudnia 1966 roku do dnia 22 czerwca 1968 roku,

II. oddala odwołanie w pozostałym zakresie,

III. nie stwierdza odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

/-/SSR del. Andrzej Kurzych

IV U 1084/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28 czerwca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. po rozpoznaniu wniosku B. P. z dnia 23 marca 2017 r. przyznał mu emeryturę od dnia 23 kwietnia 2017 r. Wskazał, że do wysokości świadczenia nie zaliczono m.in. okresu od 1 lipca 1965 r. do 31 sierpnia 1968 r., ponieważ ze zgromadzonej dokumentacji wynika, że nie była to nauka zawodu, lecz praktyki.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył ubezpieczony, żądając doliczenia mu do stażu pracy okresu praktycznej nauki zawodu w latach 1965-1968 w Technicznej Obsłudze Samochodów w G. (TOS), gdyż otrzymywał wówczas angaże jako uczeń pracujący, a także otrzymywał wynagrodzenie, corocznie zwiększane.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd ustalił, co następuje:

B. P. urodził się (...) W dniu 1 września 1965 r. ubezpieczony rozpoczął naukę w Zasadniczej Szkole Zawodowej w G. w klasie I-szej o specjalności ślusarz. Naukę w niej kontynuował do 3 grudnia 1966 r., kiedy to został skreślony z ewidencji szkolnej w uwagi na przejście do Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących w G.. Przejście to było spowodowane trudną sytuacją rodzinną ubezpieczonego. W szkole tej ubezpieczony pobierał naukę przez 3 dni w tygodniu w godzinach popołudniowych, a przez 3 dni w tygodniu pracował w TOS (Technicznej Obsłudze Samochodów w G.) po 8 h dziennie (od 7 do 15, a w soboty od 7 do 13), gdzie był zatrudniony w ramach umowy o pracę i otrzymywał z tego tytułu wynagrodzenie, a także miał prawo do urlopów. W trakcie wakacji i ferii nie miał zajęć szkolnych, natomiast musiał chodzić do pracy. Jego praca polegała na wykonywaniu napraw samochodów osobowych, dostawczych i ciężarowych m.in. zajmował się wymianą resorów, sprzęgieł, hamulców. Pracował w grupie 14-15 uczniów, których pracą kierował mistrz S. M., a także jeszcze jeden dorosły pracownik. Naukę w tej szkole ukończył w dniu 22 czerwca 1968 r.

Razem z ubezpieczonym w Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących w G. uczyli się i pracowali w TOS: J. Ś., R. L. i H. W. (1).

(dowody:

- kserokopia świadectwa szkolnego, k. 63-64 akt sądowych,
- kserokopia dyplomu, k. 62 akt sądowych,
- pismo z Kuratorium Oświaty, k. 76 akt sądowych,
- kserokopia legitymacji ubezpieczeniowej, k. 46-47v akt sądowych,
- kserokopia arkuszy ocen ubezpieczonego z lat 1965-67, k. 81-82v akt sądowych,
- świadectwo pracy H. W. k. 4 akt ZUS H. W.,
- zeznania świadka J. Ś. na rozprawie w dniu 12.12.2017 r. protokół elektroniczny od 00:08:28 do 00:22:32,
- przesłuchanie ubezpieczonego na rozprawie w dniu 9.01.2018 r. protokół elektroniczny od 00:19:10 do 00:43:13,
- zeznania świadka R. L. na rozprawie w dniu 17.04.2018 r. protokół elektroniczny od 00:28:38 do 00:42:08,
- przesłuchanie ubezpieczonego na rozprawie w dniu 17.04.2018 r. protokół elektroniczny od 00:42:08 do 00:52:42)

W okresie od 1 sierpnia 1968 r. do 31 października 1969 r. ubezpieczony pracował w Powiatowym Zarządzie Dróg Lokalnych w G..

(dowody:

- świadectwo pracy k. 19 akt ZUS)

Decyzją z dnia 2 października 1997 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w G. odmówiła ubezpieczonemu prawa do przeliczenia renty inwalidzkiej rolniczej w związku z jego zatrudnieniem poza gospodarstwem rolnym w okresie od 1 lipca 1965 r. do 31 sierpnia 1968 r. Ubezpieczony złożył odwołanie od tej decyzji.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wskazał, że nie dał wiary zeznaniom świadków ze względu na fakt, iż w spornym okresie ubezpieczony uczęszczał do szkoły oraz pobierał praktyczną naukę zawodu w G., zaś w swym oświadczeniu ubezpieczony podaje, iż był zatrudniony w PHU (...) w T..

Wyrokiem z 22 stycznia 1998 r. w sprawie VU 3464/97 Sąd Okręgowy w Toruniu oddalił odwołanie.

(dowody:

- decyzja z 02.10.1997 r. – k. 89 akt KRUS,
- odwołanie – 2 akt VU 3464/97,
- odpowiedź na odwołanie – k. 3 akt VU 3464/97,
- wyrok – k. 26 akt VU 3464/97)

W dniu 23 marca 2017 r. ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie emerytury, a w dniu 19 czerwca 2017 r. przedłożył dokument potwierdzający, że był uczniem Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących w G..

(dowody:

- wniosek k. 1-3 akt ZUS,
- protokół z dnia 19.06.2017 r z załącznikiem k. 54-55 akt ZUS)

W dniu 28 czerwca 2017 r. organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

(dowody:

- decyzja ZUS z 28.06.2017 r. k. 56-58 akt ZUS)

Okres zatrudnienia w Technicznej Obsłudze Samochodów w okresie od 1 września 1966 r. do 2 stycznia 1971 r. (od 1 września 1966 r. do 31 sierpnia 1969 r. – uczeń zawodu i od 1 września 1969 r. do 2 stycznia 1971 r. – stażysta) ZUS uwzględnił do obliczenia kapitału początkowego J. Ś.. Podstawą zaliczenia było świadectwo pracy z 1 lipca 1986 r. oraz adnotacje w księżeczce ubezpieczeniowej.

(dowody:

- świadectwo pracy – k. 23 akt rentowych J. Ś.,
- legitymacja ubezpieczeniowa – k. 33 akt rentowych J. Ś.,
- wykaz wprowadzonych okresów ubezpieczenia – k. 11 akt kapitału początkowego J. Ś.)

Okres zatrudnienia H. W. (1) w TOS w okresie od 1 września 1966 r. do 8 września 1969 r. jako ucznia zawodu w zawodzie monter samochodowy również został uwzględniony przez ZUS podczas ustalania prawa do renty inwalidzkiej. Podstawą zaliczenia było świadectwo pracy z 27 sierpnia 1991 r.

(dowody:

- świadectwo pracy – k. 4 akt rentowych H. W.,
- notatka – k. 16 akt rentowych H. W.)

Sąd zważył co następuje:

Przedmiot sporu w niniejszej sprawie odnosił się do możliwości zaliczenia do stażu emerytalnego ubezpieczonego B. P. okresu od 1965 r. do 1968 r., kiedy, według twierdzeń ubezpieczonego, miał on odbywać praktyczną naukę zawodu. Okoliczności związane z aktywnością zawodową ubezpieczonego we wskazanym okresie ustalone zostały na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach sądowych, w tym w aktach organu rentowego, a także w oparciu o dowód z zeznań świadków J. Ś. i R. L. oraz dowód z przesłuchania ubezpieczonego.

Analiz przedstawionych dowodów doprowadziła do negatywnej weryfikacji twierdzeń ubezpieczonego w odniesieniu do okresu do 3 grudnia 1966 r. i od 23 czerwca 1968 r., zaś pozytywnej w zakresie okresu od 4 grudnia 1966 r. do 22 czerwca 1968 r.

Gdy chodzi o pierwszy z wymienionych okresów wskazać należy, iż z przesłanego przez Kuratorium Oświaty w B. zbioru arkusza ocen sprawowania i postępów w nauce uczniów klasy II C w roku szkolnym 1866/167 (k. 81-82 akt) wynikało, że do 3 grudnia 1966 r. ubezpieczony był uczniem Zasadniczej Szkoły Zawodowej w G.. Podczas nauki w I klasie oraz w klasie II (do czasu przerwania nauki, tj. do 3 grudnia 1966 r.) ubezpieczony odbywał zajęcia praktyczne w warsztacie. Ze zgromadzonego materiału dowodowego nie wynikało, aby ubezpieczony (albo osoba go reprezentująca) zawarł umowę odnoszącą się do wykonywania pracy w warsztatach oraz aby otrzymywał wynagrodzenie z tego tytułu. Ubezpieczony zresztą sam stwierdził, że możliwość uzyskania wynagrodzenia w TOS była motywem zmiany szkoły na szkołę dla pracujących.

Z tego samego dokumentu wynikało także, że ubezpieczony po tej dacie podjął naukę w Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących w G., z czym łączyło się zatrudnienie w TOS. Okoliczność ta znajdowała również potwierdzenie w zgodnych zeznaniach ubezpieczonego oraz świadków J. Ś. i R. L. – kolegów szkolnych ubezpieczonego. Warto zaznaczyć, że fakt zatrudnienia J. Ś. w TOS potwierdzały dokumenty znajdujące się w jego aktach rentowych (świadcstwo pracy i zapisy w książeczce ubezpieczeniowej).

Z zeznań tych wynikało także, że ubezpieczony uczył się wówczas przez 3 dni w tygodniu w godzinach popołudniowych i pracował - przez 3 dni w tygodniu w godzinach porannych jako mechanik samochodowy, otrzymując z tego tytułu wynagrodzenie, przy czym wykonywanie pracy w TOS było warunkiem kontynuowania nauki. Wypowiedzi te były spójne i jednolite, a ponadto korespondowały z zeznaniami świadka J. Ś. złożonymi w toku postępowania w sprawie V U 3464/97.

Z wymienionych dowodów nie wynikało wprost, że ubezpieczony przeszedł do szkoły dla pracujących następnego dnia po zakończeniu nauki w Zasadniczej Szkole Zawodowej w G., tj. 4 grudnia 1966 r., lecz przeciwne założenie nie odpowiadałoby logice wydarzeń. Skoro ubezpieczony odszedł z Zasadniczej Szkoły Zawodowej w G., aby w środku roku szkolnego podjąć naukę w Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących w G. i pracę w TOS, to należy uznać za wiarygodne - w świetle zasad doświadczenia życiowego - twierdzenia ubezpieczonego, że do nowej szkoły (i pracy) przeniósł się już od następnego dnia tj. od 4 grudnia 1966 r.

Jeżeli chodzi o datę końcową zatrudnienia ubezpieczonego w TOS, to jedyną datą pewną była data ukończenia szkoły przez ubezpieczonego, czyli 22 czerwca 1968 r. (świadcstwo pracy na k. 54 akt rentowych). Nie można oczywiście wykluczyć, że ubezpieczony pracował w TOS także po tej dacie, lecz kwestia ta jawiła się jako spekulatywna, skoro nawet sam ubezpieczony nie pamiętał dokładnie, kiedy przestał tam pracować (przesłuchanie ubezpieczonego na rozprawie w dniu 17.04.2018 r. - protokół elektroniczny od 00:49:44 do 00:52:42).

Jeżeli chodzi o zeznania H. W. (1) to były one w istocie nieprzydatne dla rozstrzygnięcia sprawy, jako że sam świadek przyznał, że niewiele pamięta z wydarzeń które miały miejsce przed 1971 r. Nie może natomiast budzić wątpliwości to, iż H. W. (1) również pracował w TOS jako uczeń zawodu w zawodzie monter samochodowy z tym, że w okresie od 1 września 1966 r. do 8 września 1969 r. Okoliczność ta jednoznacznie wynikała ze świadectwa pracy zalegającego w aktach rentowych świadka.

Rekapitułując na potrzeby dalszych rozważań prawnych ustalenia faktyczne w niniejszej sprawie wskazać należy, że w okresie od 1965 r. do 3 grudnia 1966 r. ubezpieczony był uczniem Zasadniczej Szkoły Zawodowej i odbywał praktyczne przygotowanie do zawodu w ramach warsztatów szkolnych. Za ten okres ubezpieczony nie dysponował umową między nim a jakimkolwiek zakładem pracy, której przedmiotem byłoby przygotowanie do wykonywania zawodu. Nie otrzymywał również w związku z tym wynagrodzenia.

W okresie od 4 grudnia 1966 r. ubezpieczony był zaś uczniem Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących w G. oraz jednocześnie pracował w TOS, przy czym wskazane zatrudnienie było warunkiem kontynuowania nauki w szkole dla pracujących. Ubezpieczony otrzymywał wówczas wynagrodzenie. Nie był dysponował jednak umową dotyczącą tego zatrudnienia.

Przechodząc do rozważań prawnych wskazać należy, że zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalna) za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne - okresy zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r. Cytowany wyżej przepis odwołuje się m.in. do regulacji prawnych zawartych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226; dalej jako ustawa lub ustawa o nauce zawodu), która obowiązywała w okresie kiedy ubezpieczony odbywał naukę zawodu.

Zgodnie z art. 1 wyżej wymienionej ustawy – młodocianymi w rozumieniu ustawy są osoby, które ukończyły 14 lat, a nie przekroczyły 18 lat życia. Przepis art. 3 ust. 1 ustawy stanowił, że młodociani mogą być zatrudniani przez zakłady pracy tylko w celu:

- 1) nauki zawodu;
- 2) przyuczenia do określonej pracy;
- 3) odbycia wstępnego stażu pracy.

W myśl art. 3 ust. 3 ustawy - młodociani w wieku powyżej 16 lat mogą być zatrudniani:

- 1) jeżeli posiadają kwalifikacje zawodowe i odbyli wstępny staż pracy (art. 6) – przy pracach odpowiadających posiadanym przez nich kwalifikacjom;
- 2) jeżeli nie spełniają warunków określonych w pkt 1 - przy pracach nie wymagających kwalifikacji zawodowych; rodzaje tych prac określa w drodze rozporządzenia właściwi ministrowie w porozumieniu z Ministrem Oświaty oraz z zarządami głównymi odpowiednich związków zawodowych.

Przepis art. 4 ust. 1 ustawy stanowił, iż nauka zawodu młodocianego trwa zależnie od zawodu od 2 do 4 lat i kończy się egzaminem.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy – zakład pracy mógł przyjąć młodocianego w celu przyuczenia do określonej pracy, jeżeli rodzaj tej pracy nie wymagał innego przygotowania zawodowego (art. 4 ust. 2). Okres przyuczenia do określonej pracy nie mógł być krótszy niż 3 miesiące i nie powinien być przekraczać 1 roku (art. 5 ust. 2 ustawy).

Przepis art. 6 ust. 1-3 ustawy stanowił, iż młodociani, którzy uzyskali kwalifikacje zawodowe przez naukę w szkole lub ukończyli naukę zawodu albo zostali przyuczeni do określonej pracy, odbywają wstępny staż pracy. Okres wstępnego stażu pracy nie powinien być krótszy niż 6 miesięcy i nie mógł przekraczać 2 lat. Dla młodocianych w wieku od 14 do 16 lat łączny okres przyuczenia do określonej pracy i wstępnego stażu pracy powinien być trwać co najmniej do czasu ukończenia przez młodocianego 16 roku życia.

Przepis art. 9 ust. 1 ustawy zobowiązywał zakład pracy do zawarcia z młodocianym na piśmie umowy określającej zawód albo rodzaj pracy, w jakim młodociany będzie szkolony, czas trwania pracy, w jakim młodociany będzie szkolony, czas trwania nauki zawodu oraz zasadnicze obowiązki i uprawnienia młodocianego. Praca w ramach nauki zawodu była świadczona za wynagrodzeniem.

Stosownie zaś do art. 10 ustawy okresy nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy oraz wstępnego stażu pracy są okresami zatrudnienia.

Jak wynika z dotychczas cytowanych przepisów, a także dalszych, których przytaczanie w tym miejscu jest zbędne, zasadniczym przedmiotem regulacji ustawy o nauce zawodu było określenie warunków prawnych zdobywania nowego zawodu przez osoby młodociane. W art. 12 ust. 3 ustawy ustawodawca uregulował również kwestię dalszego kształcenia młodocianego, gdyż ustanowiono w tym przepisie regułę, że młodociani zatrudnieni w celu nauki zawodu obowiązani są do doksztalania się w zakresie obranego zawodu (wyjątki ustanowiono w ust. 4). Szczegółowe regulacje w tym przedmiocie zawierało rozporządzenia Ministra Oświaty w sprawie doksztalania oraz kontroli nauki zawodu młodocianych zatrudnionych w zakładach pracy z dnia 14 lutego 1959 r. (Dz.U. Nr 17, poz. 99). § 3 wskazanego rozporządzenia wskazywał, że obowiązek doksztalania się do czasu ukończenia 18 lat życia przez młodocianych zatrudnionych w zakładach pracy powinien być wykonywany przez uczęszczanie do zasadniczych szkół zawodowych dla pracujących i innych szkół zawodowych, ośrodków doksztalania zawodowego i szkół ogólnokształcących oraz na kursy. Z kolei § 10 rozporządzenia stanowił, że warunkiem przyjęcia do zasadniczej szkoły zawodowej dla pracujących młodocianego podlegającego obowiązkowi doksztalania jest przedłożenie zaświadczenia zakładu pracy stwierdzającego, że młodociany jest zatrudniony lub będzie zatrudniony w ciągu najbliższych 6 miesięcy. Z § 10 rozporządzenia jasno zatem wynikało, że nie była możliwa nauka młodocianego w zasadniczej szkole zawodowej dla pracujących bez jednoczesnego zatrudnienia w zakładzie pracy, gdzie młodociany realizował naukę zawodu (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach w wyroku z dnia 16 stycznia 2014 r., III AUa 891/13, LEX nr 1433790 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2016 r., I UK 256/15, LEX nr 2093747).

Z wyżej przytoczonych regulacji wynika, że w latach objętych niniejszym procesem w Polsce istniało szkolnictwo zawodowe bądź to w formie zasadniczych szkół zawodowych (w rozważaniach Sąd pomija technika) lub zasadniczych szkół zawodowych dla pracujących. W obu przypadkach młodociani zdobywali wykształcenie zawodowe, a różnica między tymi formami, ogólnie rzecz ujmując, sprowadzała się do kwestii natężenia obowiązku doksztalania i obowiązków związanych z nauką zawodu. Ustawodawca, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o nauce zawodu, wymagał każdorazowo zawarcia stosownej umowy, której przedmiotem miały być kwestie związane z pracą w ramach nauki zawodu.

Jak pokazują ówczesne realia, w przypadku zasadniczych szkół zawodowych nauka zawodu odbywała się w dwojaki sposób. Po pierwsze, uczniowie mogli odbywać tzw. praktyczną naukę zawodu w jakimś zakładzie pracy, lecz jako uczniowie za wykonywaną pracę, co do zasady, nie otrzymywali wynagrodzenia, a ich czas pracy nie podlegał rygorom przewidzianym dla pracowników. Powyższe odbywało się w formie praktyk zawodowych i zajęć praktycznych i przebiegało według wydanego wcześniej harmonogramu. W takich też przypadkach to szkoła, a nie uczeń, zawierała z zakładem pracy „umowę o praktyczną naukę zawodu”. Między uczniem a zakładem pracy nie istniał wówczas żaden stosunek prawny.

Po drugie jednak, równie częste były sytuacje, w której umowy dotyczące tzw. praktyk, polegających na nauce zawodu, były zawierane przez zakłady pracy z osobami młodocianymi (uczniami) i ich przedstawicielami ustawowymi. Umowy te, będące umowami o naukę zawodu, powodowały nawiązanie między tymi podmiotami (zakładem, w którym były odbywane praktyki i uczniem) stosunku pracy, odrębnego od stosunku administracyjnego łączącego ucznia ze szkołą. Tylko więc okresy owej drugiej nauki zawodu (przeprowadzanej na podstawie konkretnej umowy) mogą być obecnie zaliczane do stażu ubezpieczeniowego jako okresy składkowe, bowiem tylko one są okresami zatrudnienia.

Zatem, okresem składkowym, w rozumieniu przepisu art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej - w świetle analizowanych wyżej przepisów ustawy o nauce zawodu - jest okres zatrudnienia wykonywanego na podstawie indywidualnej umowy między zakładem pracy, a szkolącym się młodocianym, a więc nie jest takim okresem okres praktyki odbywanej w zakładzie pracy na podstawie umowy zawartej między szkołą, a zakładem pracy.

Wracając na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że ubezpieczony nie przedłożył żadnych dowodów, w tym umowy, które świadczyłyby o tym, iż do dnia 3 grudnia 1966 r. pozostawał w zatrudnieniu podczas wykonywania zajęć

praktycznych w warsztatach szkolnych. Okres ten nie spełniał zatem warunków okresu składkowego, o którym mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej.

Gdy chodzi zaś o okres od dnia 4 grudnia 1966 r. do 22 czerwca 1968 r., w ocenie Sądu, okres ten był okresem składkowym w rozumieniu wskazanego wyżej przepisu ustawy emerytalnej. Ubezpieczony niewątpliwie w tym czasie był zatrudniony w Technicznej Obsłudze Samochodów, jednocześnie realizując obowiązek dokształcania w Zasadniczej Szkole Zawodowych dla Pracujących w G..

W sprawie bezspornym było, że ubezpieczony nie posiada dokumentów potwierdzających zawarcie umowy w celu nauki zawodu. Organ rentowy w piśmie z 12 kwietnia 2018 (k. 100 akt) twierdził, iż okoliczność ta wyklucza możliwość zaliczenia spornego okresu jako okresu składkowego.

Stanowisko to stanowi jednak reminiscencję dawnych zapatrywań, które obecnie należy uznać za zdezaktualizowane. Obecnie stosunkowo konsekwentnie przyjmuje się, że niesporządzenie pisemnej umowy o naukę zawodu nie przesądza o niemożliwości zakwalifikowania spornej pracy jako okresu składkowego z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej. Decydujące jest w tym wypadku ustalenie, czy ubezpieczony faktycznie wykonywał zatrudnienie na warunkach określonych w ustawie o nauce zawodu. Zapatrywanie to zostało wprost wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2016 r. (I UK 256/15, LEX nr 2093747). Stanowisko to w pełni akceptuje Sąd rozpoznający niniejszą sprawę.

Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że przedstawiony punkt widzenia skłania do odrzucenia poglądu pojawiającego się w niektórych orzeczeniach Sądów Apelacyjnych, a polegającego na przyjęciu, że wykazanie okresu składkowego z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej możliwe jest tylko w razie przedstawienia dokumentów potwierdzających fakt zatrudnienia przez zakład pracy w celu przyuczenia do zawodu na podstawie indywidualnej umowy o pracę (takie stanowisko zostało wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 marca 2013 r., III AUa 1362/12, LEX nr 1311958; wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 23 stycznia 2015 r., III AUa 1176/14, LEX nr 1648827; wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 15 grudnia 2015 r., III AUa 1919/14, LEX nr 2025578, wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi, z dnia 18 lipca 2014 r., III AUa 2199/13, LEX nr 1506206. W tym ostatnim przypadku pogląd ten został powiązany z wymogiem zawarcia umowy o pracę na piśmie). Wskazane orzecznictwo nie uwzględnia odmiennych kategorii. Czym innym jest forma czynności prawnej, zmaterializowana w dokumencie potwierdzającym zawarcie umowy o pracę (umowy o naukę zawodu), a czym innym skuteczność zobowiązania w świetle prawa ubezpieczeń społecznych. O ile pierwsza kwestia ma wyłącznie wymiar dowodowy, o tyle druga, stanowi punkt wyjścia do określenia sytuacji prawnej ubezpieczonego. Oznacza to, że nieprzedstawienie przez ubezpieczonego dokumentu potwierdzającego zawarcie umowy w celu nauki zawodu samoistnie nie przesądza o jej istnieniu. Co najwyżej może stanowić argument przemawiający za uznaniem, że strony nie realizowały określonej więzi prawnej. Nie jest jednak tak, że w ramach odtwarzania faktów miarodajnych dla rozstrzygnięcia niemożliwe jest przyjęcie, że młodocianego z zakładem pracy łączyła umowa o pracę (mimo że nie posiada on dokumentu potwierdzającego jej zawarcie, czy też umowy o naukę zawodu nigdy nie sporządzono na piśmie).

W konsekwencji należy stwierdzić, że sam fakt, iż ubezpieczony nie dysponował umową o pracę zawartą z TOS, a nawet niedająca się wykluczyć w realiach niniejszej sprawy okoliczność, iż do zawarcia tej umowy formalnie nie doszło, nie przekreśla zatrudnienia ubezpieczonego w warunkach podpadających pod dyspozycję art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej. Liczy się bowiem rzeczywista realizacja przez ubezpieczonego stosunku pracy zawartego z TOS w okresie od 4 grudnia 1966 r. do 22 czerwca 1968 r. Okoliczność ta, jak już wskazano, znalazła potwierdzenie w zeznaniach świadków J. Ś. i R. L. oraz samego ubezpieczonego, a także została uprawdopodobniona zebraną dokumentacją. Wynika ona także z obligatoryjnej koegzystencji zatrudnienia i dokształcania w zawodowych szkołach dla pracujących, o czym mowa w § 10 rozporządzenia w sprawie dokształcania oraz kontroli nauki zawodu młodocianych zatrudnionych w zakładach pracy. Tym samym należało uznać, że analizowany w tym miejscu okres stanowił dla ubezpieczonego okres składkowy, o jakim mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej.

Wyjaśnienia jeszcze wymaga, że prawomocne oddalenie odwołania w sprawie V U 3464/97 nie stanowiło przeszkody do merytorycznego rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Sprawa ta nie wywoływała powagi rzeczy osądzonej na gruncie sprawy IV U 1084/17 w rozumieniu art. 366 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. W stosunku do niniejszej sprawy, w sprawie V U 3464/97 odmiennie kształtował się przedmiot sprawy, gdyż dotyczyła ona inwalidzkiej renty rolniczej oraz jej konfiguracja podmiotowa, albowiem stroną pozwaną był w niej KRUS, nie zaś Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Dlatego też na podstawie art. 477⁽¹⁴⁾ § 2 k.p.c. zaskarżona decyzja podlegała zmianie poprzez zobowiązanie organu rentowego na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej do przeliczenia emerytury ubezpieczonego od dnia 1 czerwca 2017 r. (tj. pierwszego dnia miesiąca w którym ubezpieczony złożył dowody dotyczące jego zatrudnienia w TOS zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej) z uwzględnieniem okresu zatrudnienia w Technicznej Obsłudze Samochodów w G. od 4 grudnia 1966 r. do 22 czerwca 1968 r. (punkt I wyroku), zaś w pozostałym zakresie odwołanie podlegało oddaleniu na podstawie art. 477⁽¹⁴⁾ § 1 k.p.c. (punkt II wyroku).

Mając na uwadze, że ustalenie okoliczności zatrudnienia ubezpieczonego w TOS mogło zostać poczynione dopiero na etapie postępowania sądowego na podstawie dowodów, którymi organ rentowy nie dysponował, Sąd nie stwierdził odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji na podstawie art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS (punkt III wyroku).

SSR (del.) Andrzej Kurzych